

עד¹ כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן כולי –

Rovo did not query from Rav Nachman, only this much, etc.

OVERVIEW

The חומר בשאר מצות ששגג בלא (which stated ברייתא) attempted to establish the גמרא in a case of (מתכוין חייב משא"כ בשבת) by ע"ז. The גמרא asked how can we explain that in a case of אומר מותר שבת he will be completely פטור; for when queried ר"נ in a case if זה העלם זה בידו², it was only to determine whether he is one חטאת or two, but certainly there is no reason to assume that he is completely פטור. Our תוספות explains why the גמרא did not challenge this attempted explanation from a משנה instead of from a query of אמוראים.

תוספות asks:

ואם תאמר אמאי לא מייתי מתניתין³ דהשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת -

And if you will say; why does not the גמרא cite our משנה, which states that 'one who forgets the essence of שבת is only חטאת one', regardless of how many מלאכות he did on many שבתים -

ולא הוי פטור לגמרי⁴ -

But he is not completely פטור.

תוספות answers:

ויש לומר דניחא ליה לאתויי מרבא דמספקא ליה בהעלם זה וזה דדילמא אפילו תרתי מיחייב –
And one can say; that it is preferable for the גמרא to cite the query of רבא, where he is in doubt regarding the case of זה העלם זה בידו that perhaps he is even חטאת two⁵; the (main) reason this is preferable is -

דכי אוקי הכא באומר מותר היינו בנתעלמה ממנו לפי שעה -

For when the גמרא here chooses to establish the ברייתא in a case of אומר מותר, this

¹ עמוד, ד"ה באומר תוספות on this last תוספות should follow.

² The גמרא on עב,ב cites this query. רש"י here explains ז"ז בידו to mean that he assumed that שבת בתורה אין שבת, so he is not aware that today is שבת (a day in which work is prohibited) and he is not aware that the various מלאכות are אסור. See תוס' ד"ה העלם זה בידו who writes that זה העלם זה בידו is also in a case where he is unaware of any מלאכה at all. [The query was whether he is חטאת only one (as the rule is if one does many מלאכות on שבת because he forgot today is שבת), or is he חטאת for each מלאכה (as the rule is if someone is aware that today is שבת but was not aware that these מלאכות are אסורות).]

³ סז,ב.

⁴ How can we assume that אומר מותר is פטור לגמרי, when the משנה clearly states that השוכח עיקר שבת (which is a classical אומר מותר) is חייב one חטאת?! Why cite רבא, when we have an explicit משנה?

⁵ This seems to be an additional reason why the גמרא cites ז"ז בידו; not only is he not לגמרי פטור (which we can also know from the משנה), but he may also be חייב for each מלאכה (which the משנה clearly negates). See תוס' הרא"ש.

means that he became temporarily unaware⁶ that there is a שבת and that there is an איסור ע"ז -

דהיינו דומיא דהעלם זה וזה בידו כדפירשתי לעיל⁷ -

Which is similar to the case of ז"ז בידו as I explained previously –

explains why the תוספות means a temporary unawareness: by ז"ז אומר מותר

דאם לא נודע לו מעולם איסור עבודה זרה⁸ אינו ישראל כלל כיון שמודה בעבודה זרה -

For if he was never aware regarding the prohibition of serving ע"ז, he is not a ישראל at all since he accepts the ע"ז –

responds to an anticipated resolution:⁹ תוספות

דדוחק¹⁰ להעמיד בתינוק שנשבה לבין העובדי כוכים ומזלות:

For it is awkward to establish this ברייתא in the case of an infant who was captured among the עכו"ם. Therefore we must assume that it was שעה which is (more) similar to the case of ז"ז בידו (than to שבת עיקר שבת).

SUMMARY

The cases of מותר אומר here is where it was שעה therefore it is more comparable to ז"ז בידו than to שבת עיקר שבת.

THINKING IT OVER

תינוק שנשבה לבין ברייתא דוחק to establish the תוספות writes that it is a דוחק (דף סח,א) the גמרא initially established the משנה by a תינוק שנשבה לבין ברייתא דוחק here?!¹¹

⁶ The ברייתא is contrasting ע"ז and שבת regarding מותר אומר; by ע"ז in a case of מותר אומר he is חייב; however by שבת he will be לגמרי פטור. The two cases of מותר אומר must be similar (in order to contrast שבת). Therefore just as by ע"ז we need to say that it was שעה לפי שעה (as תוספות will shortly prove), the same applies to שבת. Therefore the case of מותר אומר here by שבת is more similar to ז"ז בידו (which is a temporary העלם) than to שבת עיקר שבת (where he was never aware of שבת).

⁷ See העלם [TIE footnote # 5], where תוס' distinguishes between שבת עיקר שבת (where he never knew of שבת), and ז"ז בידו, which means the he temporarily forgot about the concept of שבת. See footnote # 2.

⁸ גר שנתגייר בין הנכרים וסבור שאין ע"ז אלא פרש"י בד"ה אלא תוספות is presumably negating מותר אומר who writes that מותר אומר means a ז"ז. This, says תוספות, is not a גר at all. תוספות also assumes that it is virtually impossible for someone growing up among Jews not to be aware of ע"ז איסור at all. Therefore we must conclude that מותר אומר here means that it slipped his mind temporarily that there is an איסור ע"ז.

⁹ Perhaps מותר אומר means he was never aware of ע"ז or שבת because he was a תינוק שנשבה לבין העכו"ם.

¹⁰ See 'Thinking it over'.

¹¹ See אור החמה לפני אברהם and מהרש"א.